

СЕКЦІЯ 6 СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 373.5.016:94:004

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ

Драновська С.В., к. пед. н., старший викладач
кафедри соціально-гуманітарної освіти

Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

У статті розглядається питання використання сучасних технологій навчання на практичних заняттях з історії. Практичні заняття допоможуть залучити учнів до різноманітних видів діяльності, що дозволить їм успішніше оволодівати суспільним досвідом і забезпечить соціальну активність особистості.

Ключові слова: сучасні технології навчання, практичні заняття, історія як навчальний предмет, школярі, загальноосвітня школа.

В статье рассматривается вопрос использования современных технологий обучения на практических занятиях по истории. Практические занятия помогут привлечь учеников к различным видам деятельности, что позволит им успешнее овладеть общественным опытом и обеспечит социальную активность личности.

Ключевые слова: современные технологии обучения, практические занятия, история как учебный предмет, школьники, общеобразовательная школа.

Dranovska S.V. THE USAGE OF MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AT HISTORY PRACTICALS

This article is about the usage of modern educational technologies at History practicals. They will help involve students into different activities for successful getting of social experience and providing social activity of the personality.

Key words: modern educational technologies, practicals, History as an educational subject, student/pupils, secondary school.

Постановка проблеми. У XXI ст. освітній простір орієнтується на новітні технології навчання – інноваційність, інтегративність, сучасність, відкритість, які потребують творчого зростання та самовдосконалення педагогічних працівників на основі розуміння ролі особистості в навчанні та вихованні.

Актуальність нашого дослідження зумовлена потребою пошуку нових способів організації навчання на уроках історії в умовах мінливого інформаційного поля, які були б середовищем особистісного розвитку учнів і забезпечували б формування життєвих і предметних компетенцій особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питання організації і проведення практичних занять знайшло відображення в працях провідних українських науковців і методистів: К. Баханова, В. Власова, В. Мисана, В. Комарова, Т. Ладиченко, О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Фреймана та інших науковців. Але новітні технології навчання вносять значні корективи в освітній процес, тому з'явилася можливість доповнити раніше досліджений матеріал.

Постановка завдання. Проаналізувати необхідність використання сучасних технологій навчання на практичних заняттях з історії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2012 р. в шкільну навчальну програму з історії в середній школі були введені практичні заняття. Відповідно до вимог шкільної програми, практичні заняття в курсі історії – це спосіб вивчення нового матеріалу на основі опрацювання історичних джерел і важливий засіб формування предметних умінь. Практичні заняття передбачають переважно самостійну роботу учнів над окремими питаннями теми з використанням різноманітних джерел. Під час практичного заняття вчитель відіграє роль консультанта в процесі самостійної роботи учнів, надає їм необхідну допомогу залежно від віку та пізнавальних можливостей [10, с. 8].

На думку В. Власова, такий зміст поняття обмежує мету практичних занять. Науковець вважає, що історичні джерела дійсно є ефективним засобом формування історичної компетентності, але не лише

вони можуть слугувати матеріалом для практичних занять. Також автор наголошує на тому, що варто звертати увагу учнів не на опрацювання ними історичних джерел, а на самостійну творчо-пошукову діяльність на уроці, яка буде спрямована на формування предметних умінь і розвиток критичного мислення [5, с. 54].

Нині програма з історії спрямована на реалізацію вимог освітньої галузі «Суспільствознавство» Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Вона передбачає синхронне та послідовне вивчення двох курсів – історії України і всесвітньої історії – за лінійним принципом із чітким дотриманням хронологічної послідовності історичних подій і процесів.

Програма орієнтує організацію навчання учнів на реалізацію низки психолого-педагогічних підходів, одним з яких є діяльнісний підхід, згідно з яким ефективність навчання залежить від залучення учнів до різноманітних видів діяльності, що дозволяє їм успішніше оволодівати суспільним досвідом та, як наслідок, забезпечує соціальну активність особистості.

Це спонукає вчителя постійно створювати такі навчальні ситуації, які підштовхували б учнів до самостійного здобуття інформації, її аналізу й узагальнення. Аби надати системності в цьому напрямі, програмою передбачено проведення в межах кожної теми практичної роботи, яка є своєрідним методом навчання, за допомогою якого здійснюється вивчення учнями нового навчального матеріалу (лабораторна складова частина – *С. Д.*) та одночасно набуття ними загально-навчальних і спеціально-предметних умінь (практична складова частина). Оскільки це метод навчання, він може застосовуватися як на окремій ланці уроку (вивчення нового матеріалу, узагальнення, закріплення), так і протягом усього уроку (практичне заняття). Така робота може виконуватися як у класі, так і вдома, але з обов'язковою презентацією її результатів на уроці. Організація практичних робіт передбачає певну динаміку, яка полягає в збільшенні в кожному наступному класі лабораторної (обсяг, складність, характер і види джерел) та практичної (урізноманітнення способів діяльності) складової частини, ступеня самостійності учнів (від виконання роботи за допомогою вчителя за докладною інструкцією до самостійного виконання за загальним завданням). Водночас учитель має спиратися на матеріали та рекомендації щодо проведення практичних робіт, поданих у підручнику. Але це не виключає залучення ним інших джерел і пізнаваль-

них завдань, зберігаючи загальну спрямованість роботи [9, с. 14].

До цілей запровадження практичних занять науковці відносять прагнення позбутися шаблонної побудови уроку, що ґрунтується здебільшого:

- на суб'єктно-об'єктному характері відносин між тими, кого навчають, і тим, чого навчають;

- на діях репродуктивного характеру, які не передбачають умов для розвитку творчого потенціалу особистості;

- на домінуванні монологічної форми навчання, за якої активний учитель і пасивні школярі;

- на нераціональному розподілі часу, більшу частину якого діє один вчитель; на відсутності можливостей для організації самостійної пошукової пізнавальної діяльності тих, кого навчають.

Практичні уроки дозволяють змістити акцент у процесі взаємодії вчителя й учнів і учнів між собою, що відкриває перспективу формування таких умінь і навичок, які дають змогу учням самостійно здобувати знання з різноманітних джерел і творчо використовувати їх у подальшій діяльності. Фактично, на таких уроках учитель отримує можливість перевірити ступінь компетентності своїх учнів. За типологією уроків це – урок формування та вдосконалення предметних умінь [5, с. 54–55].

Урізноманітнюються практичні заняття за допомогою використання сучасних технологій навчання, наприклад веб-квестів, ментальних карт (*mind map*), інфографіки, скрайбінгу, карт Google, уроків із використанням засобів хмарного сервісу Office 365, віртуальних екскурсій, медіауроків тощо. Далі коротко зупинимося на кожному з них.

Освітній веб-квест – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Його актуальність полягає у використанні інформаційних ресурсів Інтернету, інтеграція їх у навчальний процес сприяє формуванню ключових і предметних компетенцій і організації роботи в команді (плануванню, розподілу функцій, взаємодопомозі), умінню знаходити кілька способів розв'язання проблемної ситуації, обґрунтовувати свій вибір.

Перевагою веб-квестів є використання активних методів навчання. Виконуючи завдання веб-квесту, школярі вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, самостійно приймати продумані рішення, брати на себе відповідальність за їх реалізацію, часто опиняються в ситуації вибору.

Учні самостійно аналізують свої кроки, шукають причини труднощів, які виникають у процесі роботи [2].

Наступною нетиповою формою практичних занять є проведення уроку з використанням ментальних карт. Ментальні карти – це унікальна технологія роботи з інформацією, спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем.

Кarti розуму підходять для використання на уроках, для будь-яких видів завдань, привертають увагу учнів різного віку до творчого мислення, організації і вирішення проблем. Гнучкість карт знань дозволяє розглядати будь-яку тему або питання. Можливості карт знань дозволяють: поліпшити пам'ять, нагадати факти, слова й образи, генерувати ідеї, надихнути на пошук рішення, аналізувати результати або події, структурувати роботу, підсумовувати інформацію, організувати взаємодію між учнями в груповій роботі або рольових іграх [7].

На уроках історії науковці радять використовувати ментальні карти для: складання історичного портрету; характеристики періоду; розроблення проектів на практичних заняттях з історії і правознавства; створення презентацій; домашнього завдання; вивчення нового матеріалу; узагальнення та систематизації знань.

Наступною новітньою технологією навчання, що відповідає тенденціям сучасного інформаційного середовища, є інфографіка – цікавий електронний ресурс, інтегрована платформа, що об'єднує різні напрями діяльності. Інфографіка – візуальне відображення даних, що містить невелику за обсягом, але важливу та необхідну інформацію.

Інфографіку використовують тоді, коли необхідно показати співвідношення предметів і фактів у часі й просторі, продемонструвати тенденцію розвитку, реконструювати подію, використати інструменти наочності й протиставлення, відобразити великі обсяги однорідної інформації, а також представити складну інформацію з мінімальними витратами часу [6].

Цінність даного методу полягає в глибокому осмисленні й подальшому різнобічному висвітленні явищ і подій, де завдяки візуальній подачі інформації досягається висока концентрація фактів, але не перенасичення ними. Також застосування інформаційної графіки може бути викликано тим, що цей метод є доступним і прийнятним для викладу інформації учням, де учень отримує відомості швидко, із цікавістю та максимальною інформаційною ефективністю.

Своєю популярністю інфографіка зобов'язана образному мисленню – візуалізації образів і зверненню до власного зорового досвіду. Це союз вербальної та візуальної комунікації. Тому варто враховувати потреби сучасної молоді – прагнення отримати інформацію у візуальному форматі.

До новітньої техніки навчання історії відноситься скрайбінг. Це процес візуалізації складного змісту просто й доступно. Скрайбінг – це презентація, в якій мова доповідача ілюструється малюнками на дошці або аркуші паперу.

Особливість скрайбінгу полягає в тому, що одночасно залучаються різні органи чуттів: слух і зір, уява людини, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню. Саме ці особливості роблять скрайбінг одним із методів сучасних технологій, який допомагає доступно та легко пояснювати складний матеріал, сприяє розвитку освіти, презентаціям, веденню записів тощо.

Скрайбінг – інноваційна технологія, за допомогою якої можна привернути увагу учнів, забезпечити їх додатковою інформацією та виокремити головні моменти теми. Першим, хто почав використовувати скрайбінг для концептуалізації інформації, якою користуються учні та вчителі в школі, був американський викладач Пол Богуш. Він спростував освітній девіз «Читай параграф підручника та відповідай на запитання» і довів ефективність використання скрайбінгу в навчальному процесі [11].

До сучасних форм занять науковці відносять карти Google (Google maps). Сьогодні в Інтернеті існує багато мережевих геосервісів, які можна розглядати як навчально-методичні інтерактивні комплекси. Ці ресурси завдяки вдалим концептуальним і програмним рішенням переросли традиційну картографію і змінили звичні форми умовно-графічного представлення простору. До таких геосервісів належить Google maps, оскільки цей мережевий сервіс краще підходить для його використання під час навчання історії [1].

Google maps – мережевий геосервіс корпорації Google, який дозволяє знаходити, відзначати, коментувати й оцінювати різні об'єкти на зображенні земної кулі з високою точністю.

Вчителя історії мережевий сервіс Google maps зацікавить із таких причин:

- як джерело карт і зображень місцевості під час вивчення історії та краєзнавства;
- як платформа для вирішення дослідницьких завдань з історії, пов'язаних з обчисленнями відстаней, підбором найкоротшого шляху, порівнянням особливостей різних місцевостей;

– як платформа для креативної діяльності з моделювання нового вигляду місцевостей із нанесенням різного роду зображень і об'єктів, що пов'язані з вивченням історії;

– як методичний інструмент для організації кооперативної діяльності учнів у процесі навчання історії.

Google maps – це не тільки карта, але й джерело текстової та візуальної інформації, пов'язаної з певним історико-географічним об'єктом. Наприклад, вибравши опцію «Зображення» та використовуючи різноманітні теги, ми маємо можливість вибирати певну категорію зображень й виводити їх на карту. Серед великої кількості тегів зустрічаються «Архітектура», «Мистецтво» тощо. До карти прив'язана інформація з Вікіпедії. Для того, щоб вивести на карту інформацію з Вікіпедії, нам достатньо вибрати відповідну опцію в меню [11].

Кожен користувач цього сервісу може створювати свої власні карти та робити на них позначки. Отже, у процесі навчання історії можуть створюватися карти до кожної навчальної теми. Навіть у простому варіанті використання Google maps діяльність учнів буде мати дослідницький і творчий характер.

Поява хмарних сервісів дала можливість створити і реалізувати ідею єдиного інформаційного простору, який би забезпечив доступ учителів, учнів і навіть батьків до якісної середньої освіти.

Уроки практичного спрямування завдяки хмарним сервісам Office 365 стають цікавими та результативними. Вчитель об'єднує учнів у групи й учні колективно виконують завдання. У групах є можливість співпраці та спілкування як на уроках, так і в позаурочний час через сервіс Outlook. Візуалізація навчального простору та кінцевий продукт надихає учнів на якісну роботу.

Проведення таких уроків значно активізує діяльність учнівського колективу, сприяє створенню ситуації успіху, мотивує до подальшого навчання, допомагає досягнути більш високих результатів і підвищити рівень знань учнів.

Кожного дня обсяг наукової інформації, який потрібно засвоїти в процесі навчання, швидко зростає. Тому виникає потреба навчити учнів самостійно працювати з інформацією та здобувати потрібні знання. На допомогу вчителю приходять OneNote Class. Завдяки цьому хмарному сервісу вчитель може організувати на практичних заняттях з історії як самостійну роботу учнів, так і кооперативне навчання [8].

Робота з історичними джерелами, картами, схемами, таблицями – це неповний

перелік можливостей OneNote Class на уроках історії. Вчитель може організувати як самостійну роботу на власних сторінках OneNote, так і групову роботу на сторінці для спільної роботи. Така форма навчання спрямована на розвиток дослідницьких навичок, критичного мислення, вмінь працювати з історичними джерелами. Накопичений матеріал вчитель зможе використовувати для підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання, захисту робіт Малої академії наук України, як елемент дистанційного навчання.

Віртуальну екскурсію як форму уроку на уковці відносять до категорії нестандартних уроків. Вона може поєднувати в собі елементи різних моделей і технологій навчання.

Віртуальна екскурсія – це умовне відвідування визначних місць, огляд експонатів музею, виставок шляхом використання мультимедійних ресурсів Інтернету. Необхідність запровадження нової назви для нестандартної форми уроку пояснюється характером матеріалу, який використовується.

Віртуальні подорожі до музеїв дозволяють учням відчувати колорит епохи, зіткнутися зі старовиною, уявити себе в ролі дослідників. Більшість музеїв швидко відреагували на тенденції в розвитку електронних засобів масової інформації та медіатехнологій, вдало інтегрувавши візуальні засоби в традиційну музейну практику, пропонуючи сьгодні відвідувачам сайту музею здійснити віртуальну екскурсію [4].

Цінність віртуальної екскурсії полягає в можливості ознайомитися з музейними експонатами більшості відомих музеїв світу, незалежно від місцеперебування; вчитель має потужний мотиваційний інструмент, який зможе використати, щоб активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів на уроці. Елементи інтерактивності в поєднанні з інформаційними технологіями змінюють емоційну й інтелектуальну атмосферу уроку. Учні отримують доступ до якісних мультимедійних продуктів, за допомогою яких вчитель зможе сформувати образні уявлення і поняття про історичне минуле.

Учитель може обрати різні форми та методи роботи з використанням ресурсів музею:

– провести оглядову та тематичну віртуальну екскурсію;

– використати ресурси музейного сайту для створення електронної бази наочних засобів різних видів: картин, портретів, фото;

– організувати практичну роботу учнів на уроці з віртуальними образами музейних експонатів [3].

Висновки із проведеного дослідження. Отже, необхідно зазначити, що новітні технології навчання дозволяють не лише поповнити нестачу сучасних наочних посібників, але й вносити до них певні зміни. Адже порівняння сучасних технічних засобів навчання та матеріалів з ілюстраціями підручників, якими користуються учні, не на користь останніх.

Але жодна освітня технологія не може розглядатися як універсальна. Організація навчального процесу в сучасних умовах вимагає поєднання різних технологій, творчого підходу до використання кожної з них, а також створення новітніх навчальних технологій.

У підсумку зазначимо, що сучасні технології навчання історії на практичних заняттях з історії мають стати невід'ємною складовою частиною освітнього процесу. Вони сприяють інтелектуальному пошуку і розвитку, виробленню нових систем поглядів, забезпечують реалізацію засад інтегрованої освіти, відображаючи системність і цілісність знань, покращують запам'ятовування й оброблення інформації школярами, унаочнюють матеріал, що пропонується до вивчення і засвоєння, є засобом творчого розвитку особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Використання мережевого геосервісу Google maps в процесі навчання історії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://historymoippp.blogspot.com/2013/08/google-maps.html> назва з екрану.

2. Використання web-квестів у навчально-виховному процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/30113/.

3. Віртуальна екскурсія по музеях світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.if.ua/publish2009/1249300238.html>.

4. Віртуальні екскурсії на уроках історії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yangteacher.ru/virtualni-ekskursi%D1%97-na-urokax-istori%D1%97/>.

5. Власов В. Практичні заняття як новий тип уроку історії / В. Власов // Історія і суспільствознавство в школах України. – 2015. – № 2. – С. 54–56.

6. Інфографіка – прийом візуалізації, який є ефективним засобом комунікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://viakiev.blogspot.com/2015/12/blog-post_22.html.

7. Інтелект-карти – саме те для сучасного освітнього процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pedrada.com.ua/article/1241-qqq-17-m3-17-03-2017-ntelekt-karti-same-te-dlya-suchasnogo-osvtnogo-protsetu>.

8. Касатова О. Практичні заняття з історії засобами хмарного сервісу Office 365 / О. Касатова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://conf.iitlt.gov.ua/Images/Files/Kasatova%20O_307_1460805042_file.doc.

9. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів України : 5–9 класи : Історія України. Всесвітня історія. Правознавство. – К. : Освіта. – 2017. – С. 87.

10. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів : 5–9 класи : Історія. Правознавство. Мистецтво. – К. : Освіта, 2013. – 84 с.

11. Скрайбінг – новітня техніка презентації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/scribing/51803/>.